

УДК 334

Дулиба Н. Г.

Національний університет «Львівська політехніка»

ТИПОВІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ХОЛДИНГОВИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

У статті розкрито значення діяльності холдингової структури як однієї з найбільш ефективних форм бізнесу в світовій економіці. Наведено ряд переваг, які отримує економіка від діяльності холдингів, а саме: концентрація капіталу і досягнень науково-технічного прогресу та інтернаціоналізація економіки. Виділено у відповідності до національного законодавства основні методи формування холдингових структур – корпоратизацію та приватизацію. Досліджено вітчизняний досвід формування холдингів, де використовують методи поглинання, злиття та реструктуризації. Обґрунтовано роль реструктуризації як пріоритетного способу формування холдингових структур в сучасних економічних умовах України.

Ключові слова: холдингова структура, приватизація, корпоратизація, реструктуризація, інтернаціоналізація економіки.

Постановка проблеми. У процесі розвитку господарських зв'язків та інтернаціоналізації української економіки поступово почали змінюватись і типові форми організації підприємницької діяльності. Розширилась типізація об'єднань, їх внутрішньо-організаційна та виробнича структура почала характеризуватись більшою складністю та щільнішим ієрархічним розгалуженням підрозділів. Особливої популярності набув спосіб ведення бізнесу у формі холдингових структур. Поряд з акціонерними товариствами вони характеризуються рядом переваг, пов'язаних з приливом капіталу та зниженням ризиків, хоча не можливо не зазначити недоліки, пов'язані із складністю управління. Найактуальнішим питанням на сьогодні, що стосується терен України, залишається разом із вивченням іноземного досвіду виділити найбільш дієвий метод об'єднання вітчизняних підприємств у холдингові структури для максимального використання існуючих переваг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню обраної тематики присвячено праці низки вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Є. Андрієвської [1], М. Лещенко [7], С. Корецької [6], Н. Селюченко [8], Д. Депаффіліса [4], А. Гохана Патріка [3] та інших, проте, огляд літературних джерел свідчить про недостатній рівень розкриття проблеми та необхідність подальших досліджень у даному напрямку.

Виділення не досліджуваних раніше частин загальної проблеми. У сфері функціонування холдингових структур вітчизняні науковці досі не виокремлювали як дієвий метод формування холдингового об'єднання за допомогою реструктуризації. Ми вважаємо доцільним звернути увагу на даний метод, оскільки практика закордонного господарювання свідчить про його ефективність. Метою дослідження є узагальнення теоретичних та методологічних положень стосовно національних та зарубіжних методів формування холдингових структур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як вже згадувалось вище, холдингова система ведення господарської діяльності займає одну з передових позицій серед способів організації бізнесу в світовій економіці. Широко розповсюджена у високорозвинених країнах, поступово все глибше проникає і на національні терени. В існуючих економічних умовах ми не можемо повністю перейняти європейський досвід холдингування у зв'язку із специфічними особливостями вітчизняної фінансової системи на якій залишило свій слід соціалістичне минуле, проте, перейняти певні надбання все-таки вдається.

На нашу думку, холдингова структура – це відповідна форма акціонерного товариства, метою

створення якої є володіння пакетом акцій дочірніх підприємств і встановлення моніторингу на всіх рівнях підконтрольних одиниць, формування відносин зі всіма їх структурними підрозділами, частково диференціюючи функції контролю, в тому числі здійснюючи координацію, контроль та нагляд в умовах економічної реструктуризації підприємства.

Діяльність об'єднань холдингового типу на вітчизняному економічному просторі регулюється Законом України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 року, в якому зазначається, що холдингові компанії можуть створюватися:

- а) органами, уповноваженими управляти державним майном, державними органами приватизації самостійно або разом з іншими засновниками шляхом об'єднання у статутному капіталі холдингових корпоративних пакетів акцій (часток, паїв);
- б) іншими суб'єктами на договірних засадах [5, ст. 3].

Проте, до уваги не береться такий спосіб утворення холдингової компанії, про який зазначалося в Указі Президента від 11.05.1994 р. «Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації», що втратив чинність згідно з Указом Президента від 12.07.2007 р. № 640/2007, як поглинання, тобто набуття одним господарським об'єднанням (зазвичай публічним акціонерним) контрольних пакетів акцій або відповідної частки в статутному фонді інших господарюючих об'єднань. Однак Закон визначає, (ч. 3 ст. 3), що холдинговими компаніями є лише організації, створені згідно з цим Законом, і, відповідно, використання словосполучення "холдингова компанія" дозволяється лише таким організаціям [2].

Отже, домінуючими методами формування холдингових структур в Україні відповідно до законодавства виступає корпоратизація або приватизація підприємств.

Практика вітчизняного господарювання, враховуючи особливості національного характеру ведення бізнесу та внутрішньо-економічних умов після розпаду Радянського союзу демонструє нам не надто втішну статистику формування холдингових структур на відміну від розвинених країн світу. Антимонопольний комітет України наводить дані, що за 5 років (1998-2003 рр.) при наявності відповідного дозволу комітету було створено лише близько 900 об'єднань, що відповідали ознакам холдингів. Результативність формування холдингових структур насамперед залежить від ефективною та активною системою державного регулювання господарської діяльності та відповідної до даного типу підприємництва гнучкої системи управління. Одним із пріоритетних завдань

менеджменту в таких умовах є формування надшвидкісної системи інформаційної взаємодії між елементами холдингової системи, інвестиційного співробітництва у напрямку фінансової підтримки дочірніх підприємств і регулярний контроль за системою цілком (як в частині виробництва, так і фінансових результатів) [3].

Підприємства, що функціонують одноосібно, характеризуються значно вищим рівнем ризику своєї діяльності у порівнянні з холдинговими структурами, де ризик розподіляється між її учасниками. Для вітчизняної економіки формування холдингових структур є особливо актуальним, оскільки дає можливість розв'язати низку організаційних та загальнодержавних завдань, а саме:

- організоване координування різних галузей економіки з метою підвищення їх рентабельності;
- централізація досягнень науково-технічного прогресу;
- розвиток технологічних зв'язків та кооперацій;
- глобалізація вітчизняної економіки.

Зарубіжна ж практика, на відміну від вітчизняної, використовує інші методи формування холдингів, віддаючи перевагу злиттям, поглинанням та проведенню корпоративної реструктуризації. Такі форми трансформації підприємств використовуються для утворення як національних холдингових структур, так і міжнародних.

Згідно з дослідженнями М. Лещенко, за значенням індексу розвитку холдингових структур методами злиття та поглинання від високого до низького, 44 досліджувані країни можна згрупувати у три основні групи (табл. 1):

Таблиця 1

Групи країн за значенням індексу розвитку холдингових структур

Країни	Країни з високим значенням індексу розвитку холдингових структур	Країни з середнім значенням індексу розвитку холдингових структур	Країни з низьким значенням індексу розвитку холдингових структур
	США, Великобританія, Німеччина, Франція, Нідерланди	Канада, Швейцарія, Японія, Іспанія, Італія, Австралія, Швеція, Гонконг	Сінгапур, Китай, Люксембург, Бельгія, Фінляндія, Мексика, Норвегія, Малайзія, Бермуди, Саудівська Аравія, ОАЕ, Ізраїль, Індія, Ірландія, Австрія, Бразилія, Данія, Корея, Росія, Аргентина, Португалія, Тайвань, Туреччина, Чилі, Кувейт, Таїланд, Бахрейн, Греція, Індонезія, Нова Зеландія, Україна

Примітка: структуровано автором [7, ст. 27-33]

Відповідно до даних таблиці найвище значення індексу розвитку холдингових структур включаючи вихід за межі національної економіки притаманне найпотужнішим країнам світу. Україна входить до третьої групи країн і навіть цю позицію доцільно вважати позитивною.

За допомогою злиття та поглинання організації об'єднують капітал, таким чином отримуючи переваги:

- 1) розширюється інвестиційний потенціал;
- 2) знижується рівень ризику підприємницької діяльності;

3) зростає прибуток;

4) зміцнюється конкурентна позиція на ринку;

5) об'єднується управлінський досвід [4].

Варто звернути увагу і на третій метод формування холдингових структур, що активно використовується нашими країнами-сусідами – реструктуризацію. У посткризовий період такий спосіб об'єднання підприємств має шанс бути пріоритетним та найбільш дієвим. Реструктуризації може підлягати як уся холдингова структура, так і окреме дочірнє підприємство. Алгоритм розробляється індивідуально, типового сценарію, ефективного для всіх галузей економіки, існувати не може. Враховуються всі особливості дочірніх підприємств починаючи від виробництва і закінчуючи кадровим складом. Спільною залишається лише мета трансформаційних процесів – забезпечення життєдіяльності організації та зростання фінансових результатів.

Огляд літературних джерел дає можливість виділити такі види корпоративної реструктуризації:

1. злиття;
2. поглинання;
3. поділ;
4. трансформація приватного акціонерного товариства в публічне;
5. передача частини чи цілого підприємства в оренду;
6. приватизація;
7. зміна профільної орієнтації;
8. згорання нерентабельного виробництва;
9. продаж повністю/частково майна підприємства (стосується переважно державних підприємств) [6, ст. 65-69].

Вибір конкретного методу реструктуризації здійснюється керівництвом холдингової структури і повинен узгоджуватись з інтересами всіх дочірніх підприємств. Найбільш ефективний вид реструктуризації в умовах економічної невизначеності та над-гнучкого ринку визначає рівень ерудованості менеджменту, його здатність до тактичного мислення та моделювання стратегічних перспектив з найбільшою точністю. Отже, від розумного управління залежить успіх тривалого процесу. Саме тому на сьогоднішній день найпотужніші компанії світу та України зокрема, витрачають значні кошти на підвищення кваліфікації управлінських кадрів.

Реструктуризація спрямовується на зміну управління, фінансової сфери, виробництва, технологічних процесів, правового забезпечення, структури підприємства тощо. Таким чином формується перелік цілей, а саме:

1. зростання вартості акцій підприємства, збільшення прибутків і залучення інвесторів;
2. покращання фінансових показників (стійкості, ліквідності, платоспроможності);
3. розширення виробництва, вихід на нові ринки збуту і оновлення асортименту;
4. технічна і технологічна модернізація процесів виробництва;
5. перехід до новітніх методів управління та покращання системи мотивації працівників;
6. адаптація підприємства та персоналу до новітньої техніки, зміна кадрового складу;
7. виокремлення окремих виробничих процесів у самостійні господарюючі одиниці (юридичні особи);
8. зміна форми власності підприємства [1, с. 11; 8, с. 129].

Реструктуризація є найбільш гнучким методом формування холдингового об'єднання, може проводитись і як самостійний процес, так і у комп-

лекси з приватизацією чи корпоратизацією. Саме тому вітчизняні науковці активно досліджують це питання, формують нові реструктуризаційні моделі та удосконалюють існуючі.

Висновки та пропозиції з дослідження. Таким чином, узагальнення результатів досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців дало можливість виділити найбільш типові ме-

тоди формування холдингових структур. Найбільш гнучким до існуючих умов можемо назвати реструктуризацію. Проте, слід зазначити, незважаючи на достатній рівень напрацювань в даному напрямку, досліджень у сфері реструктуризаційних процесів саме холдингових організацій немає, тому ця проблема потребує подальшого розвитку.

Список літератури:

1. Андрієвська Є. В. Поняття та сутність процесу реструктуризації промислових підприємств / Є. В. Андрієвська // Вісник соціально-економічних досліджень № 39, 2010. – С. 9-14.
2. Вінник О. М. Господарське право : навчальний посібник. – 2-ге вид. змін., та доп. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 766 с.
3. Гохан Патрик А. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании / Патрик А. Гохан. Пер. с англ. – 3-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 741 с.
4. Депаффилис Д. Слияние, поглощение и другие способы реструктуризации компании / Д. Депаффилис. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2007. – 960 с.
5. Закон України «Про холдингові компанії в Україні» (ст.3) від 15 березня 2006 року N 3528-IV зі змінами № 4498-17 від 13.03.2012.
6. Корецька С. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств / С. О. Корецька. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2005. – 160 с.
7. Лещенко М. М. Оцінка розвитку холдингових структур ТНК у країнах світу / М. Лещенко // Економічний простір. – 2012. – № 62. – С. 27-33.
8. Селюченко Н. Є. Антикризове фінансове управління на підприємстві : навч. посібник // Н. Є. Селюченко, О. В. Козик. – К. : УБС НБУ, 2007. – 222 с.

Дулыба Н. Г.

Национальный университет «Львовская политехника»

ТИПИЧНЫЕ МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ХОЛДИНГОВЫХ СТРУКТУР В УКРАИНЕ И ЗА РУБЕЖОМ

Резюме

В статье раскрыто значение деятельности холдинговой структуры как одной из наиболее эффективных форм бизнеса в мировой экономике. Приведен ряд преимуществ, которые получит экономика от деятельности холдингов, а именно: концентрация капитала и достижений научно-технического прогресса и интернационализация экономики. Выделены в соответствии с национальным законодательством основные методы формирования холдинговых структур – корпоратизация и приватизация. Исследован отечественный опыт формирования холдингов, где используют методы поглощения, слияния и реструктуризации. Обоснована роль реструктуризации как приоритетного способа формирования холдинговых структур в современных экономических условиях Украины.

Ключевые слова: холдинговая структура, приватизация, корпоратизация, реструктуризация, интернационализация экономики.

Dulyba N. G.

National University «Lviv Polytechnic»

TYPICAL METHODS HOLDING STRUCTURES FORMING IN UKRAINE AND ABROAD

Summary

The article shows the importance of holding structure as one of the most effective forms of business in the global economy. The article shows also a number of advantages that receive the economy from the activities of holding companies. such as: concentration of capital and scientific and technological progress and internationalization of the economy. Are highlighted in accordance with national legislation, the main methods of forming holding structures – the corporatization and the privatization. In the article is investigated the experience national holdings formation, which use methods of absorption, mergers and restructuring. The end of the article explains the role of restructuring as a priority method of holding structures forming in a current economic conditions in Ukraine.

Key words: holding structure, privatization, corporatization, restructuring, internationalization of the economy.